

**Dr. Marius Mitrof,
Direcția pentru Cultură și Patrimoniu, Galați**

AMPRENTE ALE ARHITECTURII BRÂNCOVENEȘTI ÎN GALAȚI ȘI TECUCI

Abstract: *Renaissance phenomenon in Romania found, as forms of expression, other than the ones the West of Europe of 16th-17th centuries, particularly in the Mediterranean, the world has known. This does not mean that the final influences of middle age and beginning of modernity have not found echo in the North-Danubian, Romania today.*

Reflection on the relationship between art and nature through art history and architecture, but in the Romanian principalities from 17th and 18th centuries it will be formalized within the pitoresque poetry of the announcement.

The quarter-century of brancovan leadership between 1688 and 1714, was outlining a national cultural expressions in which posterity has wanted to see with pride or missing, part of a local spirit incarnation, in the original, distinctive morphologies in these parts of the continent.

Creation par excellence of this reign, called the brancovan style, was a style of art and a way of life, one of the ceremony, of introspection, of colour and the organic, the patience and the journey. It was a style that the architects of the end of the 19th century and beginning of the 20th century, recommend it, putting him, thus, a programmatic movements, known as neo-Romanian architecture.

Renaissance elements, devoid of present territory of Galați County enjoys brancovan art, echoing through the neo-Romanian architecture of buildings erected in the city of Galați and Tecuci, municipality in the period from the turn of the 18th, 19th century and 20th century, up to the end of the decade of the last century.

Trilobate supported by arches, columns with composite capitels with vegetal motifs, mulurs, also with decorative elements for plants, in the teeth of the saw on the facades of buildings, some of them true palaces, are nothing more than the implementation of weather by architects, some of them well-known, valuable items of art, the brancovan elements of architecture that have created their own style, that today, also known as the brancovan style.

Keywords: *brancovan style, brancovan architecture, neo-Romanian architecture, Ion Mincu, Petre Antonescu, Galati, Tecuci, arcade, columns, loggia.*

În vremuri mai vechi, începând cu Renașterea, se considera că arta sălășluiește în natură, unde artistul trebuie să o descopere.¹

Fenomenul italian, cunoscut îndeobște „Renașterea“, după titlatura dată de Jules Michelet la începutul secolului al XIX-lea și apoi preluată de istoricul elvețian Jacob Burckhardt la 1860, s-a răspândit, în versiuni diferite, în multe țări din Europa. Jefuirea Romei din 1527 a provocat imigrarea multor artiști, accentuând astfel dimensiunea europeană a limbajului renascentist.² Însă fenomenul Renașterii, ca o revenire la o filozofie și o viață superioară – cea a Antichității, după un mileniu de dominație a „obscurantismului clericilor, îndoctrinați în dogma creștină“, așa cum a fost el perceput în peninsula Italică, a fost diferit de ceea ce s-a întâmplat în Țările Române, pentru simplul motiv că în antichitate, nu au fost mari centre urbane de cultură antice, unde să fi lucrat și creat renumiți filozofi, cărturari și artiști.

Dacia era considerată de istorici ca fiind o țară de sate, împânzită de așezări mici, organizate în locuri ferite, de-a lungul apelor, pe pământuri rodnice, bune pentru agricultură și pentru creșterea animalelor.³ Stăpânirea romană a adus cu sine noi modele și tehnici în privința sistemelor constructive, a arhitecturii civile și militare de piatră, marmură, cărămidă arsă, cu mortar și var. Retragerea administrației romane, urmate de năvălirile migratorilor care puneau permanent în pericol localitățile și gospodăriile, nu a permis decât continuarea construcțiilor rudimentare, din pământ și lemn.⁴

Perioada de conturare a poporului român, apariția primelor formațiuni statale, poziția acestora la răscrucea multor interese comerciale și militare au condus la o consecvență a arhitecturii și la o păstrare pe termen lung a formelor arhitecturale și decorative inițiale⁵, diferențurile apărute fiind doar în folosirea materialelor de construcție, cate-

1. Albert E. Elsen, *Temele artei, o introducere în istoria și aprecierea artei*, vol. I, ed. Meridiane, București, 1983, p. 11.

2. Marco Bussagli, *Să înțelegem arhitectura*, Ed. Enciclopedia RAO, București, 2005, p. 145.

3. Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti“, *Conservarea și restaurarea arhitecturii vernaculare*, Ed. Universitaria, Craiova, 2012, p. 19.

4. *Ibidem*.

5. *Ibidem*, p. 20.

goriile sociale bogate având posibilitatea achiziționării unor materiale mai scumpe și, implicit, mai durabile, lemnul rămânând materialul de bază.

În consecință, nu se poate pune problema unei reveniri, unei renașteri prin care omul își recapătă conștiința de sine ca individ, după o lungă perioadă de anihilare filozofică a personalității.⁶

Cu toate acestea, fenomenele care s-au profilat și dezvoltat în lumea sudică, mediteraneană, au influențat civilizația românească la final de Ev Mediu și început de Modernitate, tendințe și, ulterior, realizări de o anumită factură, și-au găsit ecou în lumea nord-dunăreană.⁷

Reflecția asupra raportului dintre artă și natură traversează istoria artei și arhitecturii, dar în Principatele române din secolele XVII-XVIII aceasta va fi formalizată explicit în enunțarea poeziei pitorescului.

În secolul al XVII-lea asistăm la o schimbare a opticii asupra modului de abordare și de construire a locuințelor, în special al reședințelor autohtone boierești, al căror program constructiv a trebuit să satisfacă, pe lângă scopul fundamental de factură rezidențială, și o funcție de reprezentare.⁸

Odată cu domnia lui Matei Basarab, suprafața curții se extinde, aceasta incluzând grădini, livezi și parcuri, dincolo de zidurile vechilor incinte. Casa boierească, dispusă întotdeauna cu fațada principală spre un lac sau un râu, este înconjurată de o grădină, iar în parcul cel mare, după moda orientală, se construiesc pavilioane izolate (foișoare sau chioșcuri) și baia.⁹

A urmat apoi sfertul de secol de ocârmuire brâncovenească, între 1688 și 1714, care a însemnat schițarea unei expresii culturale naționale în care posteritatea a vrut să vadă cu mândrie sau nostalgie, re-

6. Radu Ștefan Vergatti, *Umanismul românesc și Nicolae Spătarul Milescu*, în „Danubius”, XXVI, Muzeul de Istorie Galați, Galați, 2008, p. 273.

7. Iancu Moșu, *Mihai Viteazu, un principe renascentist*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2008, p. 9.

8. Vlad Andrei Maravela, *Constatări cu privire la locuințele boierești din Câmpia Munteniei în secolul al XVII-lea*, în „Analele Brăilei”, Muzeul Brăilei, serie nouă, an XI, nr. 11, Brăila, 2011, p. 277.

9. *Ibidem*.

perul întrupării unui spirit local, în morfologii originale, inconfundabile în aceste părți ale continentului. Vremea aceasta a fost o realitate impresionant de organică în anii eflorescenței stilului brâncovenesc, moderatoarea viitorului de-a lungul a cel puțin un secol în sfera formelor plasticii literare, de modernă, romantică, încercare de captare a sufletului național în pragul veacului trecut. Într-un cuvânt ea rămâne o piatră de hotar în istoria trecerii românilor de la medievalism la modernitate.

Creția prin excelență a acestei domnii, așezate cronologic între toamna 1688 și primăvara 1714, se numește stil brâncovenesc. A fost un stil de artă și un stil de viață, unul al ceremonialului, al reculegerii, al culorii și al organicului, al călătoriei și al zăbavei.

Scenografia putea fi cea a arhitecturilor, chiar a pridvoarelor lăcașurilor deschise spre piesaj.

Moștenirea brâncovenească este pasionantă pentru că implică puternic, ca în nicio altă cărmuire medievală sau premodernă, tradiția și inovația.

Călători străini și martori străini erau impresionați de fastul de la curtea lui Brâncoveanu, vorbeau de meșterii care lucrau și în maniera orientală și în cea occidentală, venețiană. Toată bogăția decorului floral, vegetal, din arta brâncovenească pe care o vedem la tâmpile, la iconostasuri, până la sculpturile în piatră ține de gustul pentru natură, pentru natura aristotelică cunoscută în chip direct la Școala „Sf. Sava”. Căci scopul ultim al artei brâncovenești este organizarea „desfătată” a vieții. „Simțitoarea lume” era însuși arhetipul reședinței princiare sau boierești, instalată, anume, numai în locuri cu „frumoasă priveală”.¹⁰ Ferestrele largi, foișorul și loggia – a căror decorație sculptată și pictată mimează explozia vegetală a firii – asigură comunicarea cu o natură raționalizată, redusă la condiția de grădină.¹¹ Nimic nu era lăsat la voia întâmplării.

Epoca plămădise un stil la care arhitectul Ion Mincu, la sfârșitul secolului al XIX-lea, recomanda să devină arta românească contemporană. Arhitectul G. M. Cantacuzino recomanda, la rândul lui, o întoarcere

10. *Ibidem.*

11. *Ibidem.*

spre sursele chiar îndepărtate ale civilizației românești, cele puse în lumină de Vasile Pârvan, și se oprea la arta brâncovenească căreia i-a consacrat pagini ce trădează o subtilă înțelegere dintre arta și mentalitatea epocii¹².

Geneza căutărilor naționale, a căutărilor stilistice ale unei arhitecturi naționale, dăduse naștere la o mișcare programatică, cunoscută drept arhitectura neoromânească, a cărui dezvoltare începe din ultimul deceniu al secolului al XIX-lea și domină primele două decenii ale secolului al XX-lea.¹³

Conținutul modelului brâncovenesc a fost legat de timp, așa cum se întâmplă cu toate modelele, dar el a supraviețuit prin partea cea mai nobilă a oricărui model, prin formele artistice, și a conturat un stil.¹⁴



Foto 1. Palatul de la Mogoșoaia

Influențele stilului brâncovenesc se puteau regăsi în arhitectura unor clădiri edificate în Galații sfârșitului de secol al XIX-lea, dar mai ales în construcțiile primelor trei decenii din secolul al XX-lea. Reprezentanții arhitecturii neoromânești printre care îi

amintim pe Ion Mincu, Petre Antonescu, Grigore Cerchez, Gheorghe Sterian, Ștefan Burcuș, au participat la proiectarea și edificarea unor clădiri din Galați, cu o arhitectură a cărui specific neoromânesc a împrumutat din frumusețea palatelor brâncovenești (foto 1, 2).

12. Alexandru Dușu, *Modelul cultural brâncovenesc*, în *Constantin Brâncoveanu*, Ed. Academiei Române, București, 1989, p. 168.

13. Ana-Maria Zahariade, Augustin Ioan, Mariana Celac, Hans-Christian Maner, *Teme ale arhitecturii din România în secolul XX*, Ed. Institutul Cultural Român, București, 2003, p. 13.

14. Alexandru Dușu, *op.cit.*, p.169.



Foto 2. Detaliu clădire, Galați

Încercând un periplu cronologic după anii construirii clădirilor din Galați care poartă amprenta stilului brâncovenesc și, fără o abordare exhaustivă a istoriei și arhitecturii acestora, începem cu un monument istoric, Catedrala ortodoxă „Sf. Ierarh Necolae” a cărei piatră de temelie a fost pusă în primăvara anului 1906, în prezența principelui

Ferdinand și a principesei Maria, opera arhitecților Petre Antonescu și Ștefan Burcuș (foto 3).

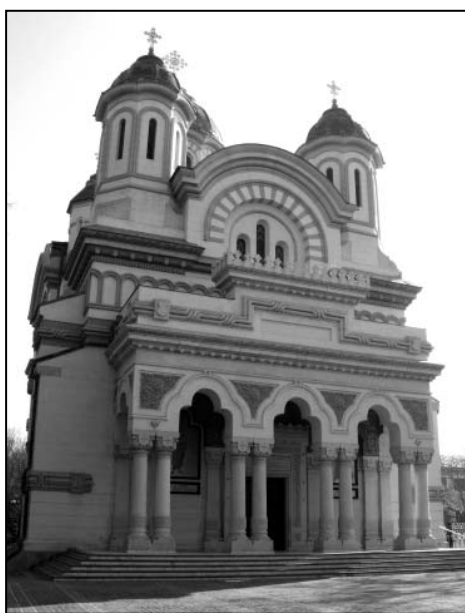


Foto 3. Catedrala ortodoxă „Sf. Ierarh Nicolae”, Galați

Aspectul deosebit de monumental al fațadei este întregit de arhitectura pridvorului ale cărei arce treflate se sprijină pe patru grupe de coloane gemene, cu fusuri netede, la capătul cărora se află capiteli compozite. Registrul dintre arce este alcătuit din chenare care urmează conturul acestora, interiorul chenarelor având elemente decorative cu motive vegetale.

Dacă programul reprezentativ al epocii domniei lui Constantin Brâncoveanu a fost *palatul*, așa cum s-a și sugerat în mod întemeiat¹⁵, program care instaurează, în complexul artelor decorative și al arhitecturii, o adevărată hegemonie stilistică, vom continua

15. Daniel Barbu, *Arta brâncovenească: semnele timpului și structurile spațiului*, în *Constantin Brâncoveanu*, Ed. Academiei Române, București, 1989, p. 244.

periplul nostru la alte monumente istorice din Galați, unele dintre ele intitulate chiar *palate*.

Arhitectul Petre Antonescu se va ocupa în perioada 1909-1912¹⁶, de elaborarea și supravegherea construcției Palatului Navigației. Clădirea, monument istoric, este unică în zonă, fiind definită de un program de arhitectură determinat de destinație și de natura terenului. Pe colțul de nord-est al clădirii se detașează un turn, mai înalt decât acoperișul clădirii, în care se află o scară de onoare. Turnul, aidoma foșoarelor brâncovenești, se remarcă nu numai prin zveltețea sa, ci și prin colonetele cu capiteluri compozite (foto 4) care sprijină arce trilobate în partea superioară a acestuia.



Foto 4. Turnul Palatului Navigației, Galați

La 12 aprilie 1912, G. M. Cantacuzino, ministru de justiție, încheia un contract cu arhitecții Grigore Cerchez și Anton Vârnav în vederea întocmirii proiectului Palatului de Justiție, pentru Curtea de Apel, Curtea de Jurați și Tribunal. Construcția trebuia terminată la 1 decembrie 1920. Lucrările au început în anul 1912, dar au fost întrerupte în toamna anului 1914, din cauza izbucnirii primului război mondial. Primăria comunei Galați înștiința ministrul de justiție, în data de 23 februarie 1922, că lucrările la Palatul de Justiție au fost reluate în anul 1921, această clădire fiind ridicată în zidărie până aproape de acoperiș. Lucrările au început cu mari sacrificii, astfel încât, în luna februarie a anului 1922, noul guvern cere sistarea lucrărilor. Căutându-se soluții pentru obținerea fondurilor necesare finalizării palatului, în anul 1925, se organiza licitația pentru darea în întreprinză a unor

16. Corneliu Stoica, Ion T. Dragomir, Mihalache Brudiu, *Muzee și monumente gălățene*, Comitetul de Cultură și Educație Socialistă, Galați, 1974, p. 39.



Foto 5. Detaliu fațadă Palatul de Justiție, Galați

românesc în arhitectură, a introdus, mai ales la fațada principală a clădirii, elemente ale stilului brâncovenesc, firesc, transpuse în manieră proprie. Fațada dominată de scara monumentală, prezintă o terasă deschisă cu colonete (foto 5) având capiteluri compozite care sprijină trei arce trilobate alungite, elemente care se regăsesc, în porții mai mici și la cornișă.

La imobilul de pe strada Domnească, nr. 60, un alt monument istoric



Foto 6. Detaliu fațadă „Casa Damian Drăgănescu”, Galați

lucrări. Licitația a fost câștigată de inginerul G. Margulius care, ca un bun și serios antreprenor, a dus la bun sfârșit executarea tuturor lucrărilor, undeva în anul 1927.

Grigore Cerchez, unul dintre adepții și susținătorii curentului de afirmare a specificului național

care figurează în Lista Monumentelor Istorice sub denumirea de „Casa Damian Drăgănescu” (foto 6), elementele arhitectonice și decorative ale stilului brâncovenesc sunt evidente. Interpretate în manieră proprie, arhitectul care a proiectat clădirea în jurul anului 1910¹⁷, remar-

17. Serviciul Județean al Arhivelor Statului Galați, *Fond Primăria Galați*, Dosar 171/1910, f. 15.

căm pe fațada sudică o loggie cu trei arce trilobate, susținute de colonete cu fus drept, canelat, colonete care se sprijină la rîndul lor de paramentul decorat cu motive vegetale, decorații construite din ciment



Foto 7. Casă, str. Domneasca, nr. 81, Galați

pe suport de fier beton. Aceleași elemente decorative le întâlnim și la balconul dinspre strada Domneasca. Motivele vegetale ornamentează intervalul dintre arcele loggiei, iar brâul decorativ de sub cornișă este de asemenea compus din elemente vegetale, probabil din stuc.

La câteva case mai încolo, tot pe strada

Domneasca, la nr. 81 (foto 7), se află un alt imobil la care elementele decorative muntenești și cele reprezentative stilului brâncovenesc ies în evidență.

Monument istoric, imobilul se remarcă prin planimetrie și plastica decorativă a fațadelor. Aceeași loggie, cu trei arce, unde arcul central, trilobat, de dimenisuni mai mari este flancat de arce în plin cintru mai mici, toate trei sprijinindu-se pe coloane cu fusuri crenelate având capitelluri compozite, iar la bază, deasemenea decorații cu motive vegetale. Paramentul loggiei este traforat, elementele decorative fiind prezente în motive vegetale minuțios elaborate. Deasupra arcelor loggiei, ca o draperie, se află o mulură din aceleași motive vegetale ca la paramentul loggiei. Brâie în dinți de fierăstrău traversează fațadele edificiului, delimitându-le în trei registre, contribuind la armonia arhitecturală a imobilului.

Aceleași elemente ale plasticii decorative le vom întâlni, într-o mai mică măsură, și la alte imobile din oraș construite până în anul 1930, imobile care nu sunt monumente istorice: str. Gamulea, colț cu str. Logofăt Tăutu, str. Alexandru Ioan Cuza, nr. 36, str. Alexandru Ioan Cuza,

nr. 80, str. General I. Lahovary, nr. 1, str. Fraternității colț cu str. Ion Creangă.

Semnul exterior al acestui efort de sinteză a expresiei stilului brâncovenesc este dat de dominația exercitată, în perioada de început de secol al XX-lea, în limbajul figurativ, în cadrul unui ritm analog al desfășurării programului de reprezentări plastice.¹⁸

Splendida „loggie” a palatului brâncovenesc de la Mogoșoaia, care se remarcă prin coloanele cu bogate capiteluri sculptate în piatră, cu o balustradă bogat decorată, transpusă în noile edificii din primele decenii ale secolului trecut, le întâlnim, deasemenea, și în municipiul Tecuci, la câteva clădiri, monumente istorice, clădiri care au aparținut, odinioară fie unor proprietari cu stare, capabili să suporte costurile conceperii și construirii acestora, fie unor instituții.

Venind dinspre Galați, via Liești, pe strada 1 Decembrie 1918 din municipiul Tecuci, pe partea dreaptă, colț cu strada Ioan Petrovici, se află clădirea în care funcționează Parchetul Tecuci. Clădirea construită în anii '30 pentru Banca Poporului, își etalează fațadele asimetrice pe cele două străzi. Unghiul ascuțit pe care ar fi trebuit să-l formeze pereții exteriori, a fost atenuat de frontonul ce include



Foto 8. Fosta Primărie Tecuci, azi Casa de Cultură

la etaj, o terasă cu opt colonete ornamentale care sprijină o suită de arce în plin cintru, arcul central ieșind în evidență prin dimensiunile sale mai mari.

La aproximativ 150-200 m de Parchetul Tecuci, pe strada 1 Decembrie 1918, nr. 62, se află un alt monument istoric, Clădirea Primăriei vechi,

18. Daniel Barbu, *op.cit.*, p.252.



Foto 9. Poșta Tecuci

terasa largă, care se desprinde de pe linia fațadei, jucând rolul de pasaj acoperit pentru intrarea în clădire. Influențele brâncovenesti se pot observa la arcadele trilobate în acolade, sprijinite de cele șase coloane de piatră, cu fusuri netede și capiteluri compozite, pătrate.



Foto 10. Detaliu casă str. Victoriei, nr. 14

azi Casa de Cultură a municipiului Tecuci (foto 8).

Clădirea fostei Primării a fost edificată în anii 1886-1887, după proiectul arhitectului bucureștean Dimitrie Maimarolu.¹⁹ Elementul dominant în plastica arhitecturală a fațadei principale îl constituie

Facem cale în-
toarsă pentru a intra
pe strada Victoriei,
unde vom putea ve-
dea Casa Vasile Bel-
die de la nr. 4, Banca
Sindicatului Agricol,
azi Poșta Tecuci, de la
nr. 13 (foto 9), Casă,
la nr. 14 (foto 10),
monumente istorice,
ale căror fațade ies
în evidență cu prid-
voare sau loggii ale

19. Direcția Județeană pentru Cultură Galați, Dosarul monumentului istoric Fosta Primărie Tecuci, azi Casa de Cultură.



Foto 11. Detaliu Poșta Tecuci

căror arce trilobate susținute de coloane canelate verticale, în spirală (foto 11) sau netede, cu capiteluri compozite amintesc de stilul brâncovenesc.

Arta brâncovenească care privește spre tradiția pe care o modifică, dar de care nu se desparte²⁰ este, așadar, o platformă de unde aspirația și inspirația își poate lua zborul spre realizarea însușirilor noastre artistice, căci „perioada brâncovenească este aceea în care sufletul românesc a intrat în stăpânirea posibilităților sale creatoare”²¹.

Bibliografie

- Bussagli, Marco, *Să înțelegem arhitectura*, Ed. Enciclopedia RAO, București, 2005.
- Barbu, Daniel, *Arta brâncovenească: semnele timpului și structurile spațiului*, în Constantin Brâncoveanu, Ed. Academiei Române, București, 1989.
- Cantacuzino, G.M., *Izvoare și popasuri*, Ed. Eminescu, 1977.
- Direcția Județeană pentru Cultură Galați, *Dosarul monumentului istoric Fosta Primărie Tecuci, azi Casa de Cultură*.
- Dușu, Alexandru, *Modelul cultural brâncovenesc*, în „Constantin Brâncoveanu”, Ed. Academiei Române, București, 1989.
- Elsen, Albert E., *Temele artei, o introducere în istoria și aprecierea artei*, vol. I, ed. Meridiane, București, 1983.
- Maravela, Vlad Andrei, *Constatări cu privire la locuințele boierești din Câmpia Munteniei în secolul al XVII-lea*, în „Analele Brăilei”, Muzeul Brăilei, serie nouă, an XI, nr. 11, Brăila, 2011.
- Moșu, Iancu, *Mihai Viteazu, un principe renașcentist*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2008.
- Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti”, *Conservarea și restaurarea arhitecturii vernaculare*, Ed. Universitaria, Craiova, 2012, p.19.

20. Daniel Barbu, *op.cit.*, p.259.

21. G.M.Cantacuzino, *Izvoare și popasuri*, Ed.Eminescu, 1977, p.143

TEOLOGIE ȘI EDUCAȚIE LA DUNĂREA DE JOS – XIII

Serviciul Județean al Arhivelor Statului Galați, *Fond Primăria Galați*, Dosar 171/1910.

Stoica, Corneliu, Ion T. Dragomir, Mihalache Brudiu, *Muzee și monumente gălățene*, Comitetul de Cultură și Educație Socialistă, Galați, 1974.

Zahariade, Ana-Maria Augustin Ioan, Mariana Celac, Hans-Christian Maner, *Teme ale arhitecturii din România în secolul XX*, Ed. Institutul Cultural Român, București, 2003.

Vergatti, Radu Ștefan, *Umanismul românesc și Nicolae Spătarul Milescu*, în „Danubius”, XXVI, Muzeul de Istorie Galați, Galați, 2008.